

Ta'lim sohasidagi ilmiy-pedagogik adabiyotlarda texnologiya, pedagogik texnologiya, texnologik yondoshuv, ta'limni texnologiyalastirish, texnologik tayyorgarlik haqida so'z yuritilib, ularga turlicha talqin va ta'riflar beriladi. Avvalo «texnologiya» so'zining ma'nosini bilish maqsadga muvofiq. «Texnologiya» so'zining grek tilidan tarjimasini tayyor mahsulot, buyumlar olish maqsadida ishlab chiqarishning mos keladigan qurilma va jihozlari bilan xom-ashyo va materiallarini ishlov berish usullari majmuasini tizimlashtiruvchi fanni anglatadi. Shuning uchun bo'lsa kerak, ba'zida uni «texno» -hunar yoki san'at, «logos» -fandeb, buyum olish uchun xom-ashyolarga ishlov berish san'ati haqidagi fan sifatida e'tirof etishadi. Shu nuqtai nazarda, Yevropa mamlakatlarida, jumladan Germaniya va Rossiya maktablarida «Mehnat ta'limi» o'quv predmetini «Texnologiya» yoki «Texnologik ta'lim» deb yuritilishi maqsadga muvofiq. Texnologiya fani va uni o'qitish metodikasi ta'lim metodikalari kursi fani hisoblanib, fanning asosiy ilmiy izlanishlari natijalariga tayangan holda, ilg'or o'qituvchilarning ish tajribasi bilan boyitilgan materiallar asosida yoritib beraladi. O'quvchilarni amaliy mehnatga tayyorlash va ularni mehnat malaka va ko'nikmalarini egallashlarini ta'minlaydi. Texnologiya ta'limining tarbiyaviy ahamiyati o'quvchilarda mehnatsevarlik, mas'uliyat, intizomlilik, burch hissi, jamoatchilik hissini tarbiyalashda, o'quvchilarning aqliy o'sishida eng muhim iroda va ahloqiy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. O'quvchilar o'rtasida yo'lga qo'yilgan o'zaro yordam esa, ularda do'stlik, birodarlik, umumlashish, jamoatchilik kabi fazilatlarni tarbiyalaydi. Texnologiya ta'limi fanining uzluksiz ta'lim tizimidagi o'rni va roli.^[1] Hozirgi kunda dunyo bo'yicha rivojlangan davlatlar agrar ishlab chiqarishdan sanoat ishlab chiqarishga ya'ni yangi texnika va texnologiyalarga asoslangan avtomatik-mexanizatsiyalashgan sanoat ishlab chiqarish davlatiga o'tib bormoqda. Ishlab chiqarishni rivojlantirishda mutaxassislarining texnikaviy salohiyati muhim o'rin tutadi. Ishlab chiqarish sohasida faoliyat yuritadigan mutaxassislarining boshlang'ich ko'nikmalari aynan umumiy o'rta ta'lim maktablarida texnologiya fani darslarida tarkib topadi. «Texnologiya» materiallar yoki yarim fabrikatlarni olish, ishlov berish va qayta ishlash usullarini ishlab chiquvchi va takomillashtiruvchi ilmiy fandır.

“Texnologiya” - yunoncha ikki soʻzdan - “texnos” (techne) - mahorat, sanʼat va “logos” (logos) - fan, taʼlimot soʻzlaridan tashkil toʻgan.

Tarixiy manbalarga koʻra, “Texnologiya” fani ham qadimgi Yunonistonda aydo boʻlgan. Ushbu davrda, bu hunarmandning buyumlarni tayyorlash sanʼatiga, ustoz rahbarligi ostida (mashqlar tufayli) oʻzining tirishqoqligi va tabiiy iqtidori orqali erishishini anglatgan. Hunar oʻrganish individual tarzda amalga oshirilardi. Koʻgina hollarda, hunar sirlari, faqat avloddan avlodga, oilaviy qarindosh urugʻlarga oʻrgatilar edi. Avlodagi uzilishlar, maʼlum bir kasb sirlarini yoʻqolishiga olib kelgan hollar ham mavjud. Misol tariqasida, qadim Sharqdagi machit madrasalarning tashqi va ichki devorlar, gumbazlaridagi naqshlar tabiiy boʻyoqlarining tayyorlanish sirlari yoʻqolib ketganini keltirish mumkin. Bu boʻyoqlar hanuzgacha odamlarni oʻzining tabiiyligi, chiroyi, ranglari jilosi, takrorsizligi, oʻzidan nur sohib turishi, uzoqqa chidamliligi bilan maftun etib kelmoqda.

“Texnologiya”ning fan sifatida vujudga kelishiga - XVII asrda, sanoat ishlab chiqarishini paydo boʻlishi metallurgiya, mashinasozlik, jumladan sanoat jihozlari, paroxod, parovoz, oʻq otuvchi qurollarni ishlab chiqarish jadal rivojlana boshlanishi sabab boʻldi. Bunday murakkab va mehnattalab mashina va jihozlarni ishlab chiqarishni, faqat texnologik jarayoni aniq ishlab chiqilgan texnologik hujjatlar asosida tashkil etish mumkin edi. Ushbu hujjatlarda - xom ashyo, materiallar, yarim fabrikat va mahsulotlarni olish, ishlov berish, qayta ishlash yoʻllari va usullarining murakkab jarayonlarini oʻzaro bogʻliq, ketma-ket va aniq bajariladigan harakat, operatsiyalarga boʻlib, rejalashtirilgan natijaga erishish tasvir etiladi. Bu kengaytirilgan va ommaviy ishlab chiqarishga asos boʻladi. Bizning davrda, texnologiya deb, maʼlum ishni bajarish sanʼati tushuniladi.^[2] Uni egallash uchun u aks ettirilgan texnologik hujjatlarni chuqur oʻrganish taqozo etiladi. “Texnologiya”ning fan sifatida shakllanishi, texnologiyani koʻpaytirish va shu asosda mutaxassislarni ommaviy tayyorlash, hamda ommaviy ishlab chiqarishni tashkil etish imkoniyatini keltirib chiqardi. Texnologiya deganda subʼekt tomonidan obʼektga koʻrsatilgan taʼsir natijasida obʼekt sifati oʻzgarishiga olib keluvchi jarayon tushuniladi. Texnologiya har doim zaruriy vositalar va sharoitlardan foydalanib, obʼektga yoʻnaltirilgan maqsadli amallarni muayyan ketma-ketlikda bajarishni koʻzda

tutadi. Ushbu tushunchalarni o‘quv jarayoniga ko‘chiradigan bo‘lsak, o‘qituvchi (pedagog)ning o‘qitish vositalari yordamida o‘quvchi (o‘quvchi)larga muayyan sharoitlarda ko‘rsatgan tizimli ta’siri natijasida ularda jamiyat uchun zarur bo‘lgan va oldindan belgilangan ijtimoiy sifatlarni intensiv tarzda shakllantiruvchi ijtimoiy xodisa, deb ta’riflash mumkin. Texnik texnologiya quyidagilarni bildiradi: xom-ashyo, materiallar, yarim fabrikatlar yoki mahsulotlarni olish, ularga ishlov berish yoki qayta ishlash yo‘lari va usullarining yig‘indisi (texnologiyaning jarayonli - bayonli aspekti); jarayonning o‘zi - qazib olish, to‘ish, ishlov berish, qayta ishlash, tashish, omborga joylash, saqlash hamda ishlab chiqarishni texnik nazorat qilish (texnologiyaning jarayonli - harakat as’ekti).

Ishlab chiqarishda “Texnologiya” so‘zidan kelib chiqadigan quyidagitushunchalar ishlatiladi:

Texnologik jarayon - ishlab chiqariladigan mahsulotga ishlov berishning yagona jarayonini hosil qiluvchi texnologik operatsiyalarning yig‘indisi.

Texnologik operatsiya - ishchi tomonidan o‘zining ish joyidabajariladigan, yakuniga yetkazilgan harakat ko‘rinishidagi jarayonning bir qismi

Texnologik xarita - ma’lum bir mahsulotni ishlab chiqarish texnologik operatsiyalarning ketma-ketligini bayon qiluvchi texnik hujjat.

Texnologik reja - texnologik operatsiyalarni amalga oshirishni belgilovchi tartib bo‘lib, ma’lum bir mahsulotni ishlab chiqarishda bajariladigan operatsiyalarning vaqti, shartlarini belgilaydi. Mamlakatimizda ta’lim sohasida olib borilayotgan yangilanish, modernizatsiya jarayoni uzluksiz ta’lim tizimining barcha bo‘g‘inlari

jumladan, oliy ta’limda ham zamon talablariga javob bera oladigan yetuk mutaxassislarni tayyorlash, ularda yangi bilim va ko‘nikmalarini shakllantirishni, o‘z ustida ishlash, zamonaviy texnologiya yutuqlaridan maqsadli foydalana olish mahoratini oshirishni taqozo etmoqda.^[3] Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini hozirgi kun talablari asosida tayyorlashda “Texnologiya va uni o‘qitish metodikasi “ fani ham ustuvor vazifalarni bajarishda salmoqli o‘rinni egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Matlab tilavova.. Texnologiya va uni o`qitish metodikasi
2. <https://uniwork.buxdu.uz/>
3. Shomirzayev M.X. Texnologiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Darslik.. -T.: "TerDU nashr-matbaa markazi", 2020.
4. Shomirzayev M.X. Texnologiya fanini o'qitishning samaradorligini oshirish yo'llari. O'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma. -T.: 2019.